

O‘ZBEKISTONDA JINOIYATNI QASDDAN HISOBOTDAN YASHIRISH

YUSUPOVA RAYXON ABDULLAYEVNA

O‘RTACHIRCHIQ TUMANI PROKURORINING YORDAMCHISI

TEL: +99898-000-41-37

Annotatsiya: O‘zbekistonda jinoyatlarni qasddan yashirish muammosi, ayniqsa, huquq-tartibot organlarining samarali faoliyat ko‘rsatishiga to‘sqinlik qiladigan jiddiy bir holatdir. Jinoyatlarni yashirish, bir tomondan, jinoyatchilarni jazolash imkoniyatini cheklaydi, ikkinchi tomondan, jamiyatdagi adolatga bo‘lgan ishonchni zaiflashtiradi.

Kalit so‘zlar: qasddan yashirish, muammo, huquq-tartibot, jinoyat, ba'zi ijtimoiy guruhlar

O‘zbekistonda jinoyatni qasddan yashirish muammosi o‘zining ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy oqibatlarini bilan keng tarqalgan va jiddiy e'tiborga loyiq. Jinoyatni yashirish nafaqat jinoyatlarning aniqlanishini qiyinlashtiradi, balki jamiyatda xavfsizlik va adolatni ta'minlash jarayonini sezilarli darajada zaiflashtiradi. Quyida jinoyatlarni yashirishning davom etayotgan muammolariga va ularning yechimi bo‘yicha o‘zgargan yoki yangi aniqlangan ma'lumotlarga to‘xtalamiz.

1. Jinoyatni Yashirishning Ijtimoiy Sabablari

O‘zbekistondagi ba'zi hududlarda, ayniqsa, qishloq joylarida yoki jamoatdagi ba'zi ijtimoiy guruhlarda, jinoyatlarni yashirish va jinoyatlarni xabar qilmaslik hali ham keng tarqalgan holatdir. Buning asosiy sabablari quyidagilardir:

• **Kulturaviy va oilaviy qabul qilish:** Oilaviy zo‘ravonlik kabi jinoyat holatlar ko‘pincha "yuzaki" hal etiladi. Oila a'zolari yoki yaqinlar, ko‘pincha, "yuqoridagi" jinoyat harakatlarni yashirishga harakat qilishadi, chunki ular jamiyatda yoki oilaviy doirada "it uzr" sifatida qaraladi.

• **Ijtimoiy bosim:** Ayrim hududlarda jamiyatning ko‘plab a'zolari, ayniqsa, o‘zgarar tomonidan qilingan jinoyatlar yoki oilaviy nomusga tegishli masalalarni yashirishni "odatiy" hol deb qabul qilishadi. Bunday holatlar,

ba'zan, jamiyatning "yaxshi ismi"ni saqlash va muammolarni "yopish" orqali ta'minlanadi.

2. Tartibni Buzish va Huquqni Muhoafaza Qilishdagi Kamchiliklar

• **Qonunchilikdagi kamchiliklar:** Ba'zi hollarda, jinoatlarni yashirishning oldini olish uchun zarur bo'lgan qonuniy mexanizmlar yetarlicha kuchli emas. Jinoyatlarni yashirishga aralashgan shaxslar ko'pincha jazodan qochishadi, chunki jinoyatni yashirishning ta'siri va jazolarini aniq belgilashda ba'zi noaniqliklar mavjud.

• **Jinoatlarni yashirishni aniqlashdagi qiyinchiliklar:** Jinoatlarni yashirishni tezda aniqlash uchun zarur bo'lgan texnologiyalar, masalan, zamonaviy kuzatuv tizimlari yoki biometrik tahlillar, ayrim hududlarda hali etarli darajada rivojlanmagan. Shuningdek, huquq-tartibot organlarining texnologik jihatdan modernizatsiya qilinmasligi bu jarayonni murakkablashtiradi.

3. Jinoyatlarni Yashirishga Qarshi Kurashda Ijtimoiy Tashabbuslar

Jinoyatni yashirishga qarshi kurashishda jamoatchilikning faolligi va ijtimoiy tashabbuslarning ahamiyati ortib bormoqda. Bunga ba'zi o'zgarishlar misol bo'la oladi:

• **Jamoatni xabardor qilish va ta'lim:** Jinoatlarni yashirishga qarshi kurashish uchun ommaviy tushuntirish ishlarini kengaytirish zarurati kundankunga ortib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari orqali jamiyatni jinoyatlarni yashirishning zararli oqibatlari haqida xabardor qilish kerak. Ma'lumki, ko'plab fuqarolar jinoyatni yashirishni, ayniqsa, oilaviy masalalar va oilaviy zo'ravonlikni yashirishni normal hol deb bilishadi. Bu holatlarni o'zgartirish va jamiyatni yangi ijtimoiy qadriyatlarni qabul qilishga undash lozim.

• **Hukumatning va jamoat tashkilotlarining faol roli:** Jinoyatlarni yashirishga qarshi kurashda davlat va jamoat tashkilotlarining birgalikdagi faoliyatini kuchaytirish zarurati bor. Huquqni muhofaza qilish organlari va fuqarolik jamiyatining o'zaro hamkorligi orqali jinoyatlarni yashirishni aniqlash va bartaraf etishning samarali mexanizmlari ishlab chiqilishi kerak.

4. Zamonaviy Texnologiyalarni Joriy Etish

Zamonaviy texnologiyalar jinoyatlarni yashirishga qarshi kurashishda muhim vosita bo'lishi mumkin:

• **Biometrik tizimlar va video kuzatuv:** O'zbekiston hududidagi ba'zi yirik shaharlarda, xususan Toshkentda, biometrik tizimlar va video kuzatuv tizimlarining joriy etilishi bu borada yangi imkoniyatlar yaratdi. Bunday texnologiyalar jinoyatlarni aniqlash, ularning turlarini belgilash va yashirishga qarshi kurashishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

• **Ma'lumotlar bazalari va sun'iy intellekt:** Sun'iy intellekt yordamida jinoyatlarni yashirishni tezda aniqlash va yuridik ma'lumotlarni tahlil qilish tizimlari joriy etilmoqda. Bu, ayniqsa, katta ma'lumotlarni qayta ishlashda yordam beradi va jinoyatlarni ko'proq aniqlash imkonini yaratadi.

5. Qonunlar va Jazolarni Kuchaytirish

Jinoatlarni yashirishga qarshi kurashishda samarali qonunchilik muhim o'rin tutadi:

• **Javobgarlikni kuchaytirish:** Jinoyatni yashirishga yordam beradigan shaxslar uchun jazolarni kuchaytirish zarur. O'zbekistonda jinoyiy kodeksda belgilangan jazolarni qat'iylashtirish, soxta ma'lumotlarni kiritish, dalillarni yo'q qilish va boshqa jinoyatlarni yashirishni qamrab oladigan normativ hujjatlarni ishlab chiqish zarur.

• **Profilaktik chora-tadbirlar:** Jinoatlarni yashirishga qarshi kurashishda profilaktik tadbirlarni ko'paytirish kerak. Fuqarolarni qonunchilikni hurmat qilish va huquqiy tarbiya berish, ayniqsa yoshlarni jinoyatlarni yashirishning ijtimoiy oqibatlari haqida ogoh qilish muhimdir.

6. Jinoatlarni Yashirishning Ijtimoiy, Huquqiy va Iqtisodiy Oqibatlari

Jinoyatlarni yashirishning ijtimoiy va huquqiy oqibatlari ko'plab salbiy ta'sirlar keltiradi:

• **Jamiyatda ishonchning pasayishi:** Jinoatlarni yashirishning jamiyatdagi ishonchni kamaytirishi va ijtimoiy birdamlikni zaiflashtirishi mumkin. Fuqarolar huquqni muhofaza qilish organlariga ishonmaslik, adolat tizimining samarali ishlamasligiga shubha bilan qarash boshlashadi.

• **Jinoyatlarning o'sishi:** Jinoyatlarni yashirishning davom etishi jinoyatlarning ko'payishiga olib kelishi mumkin. Bunday holatlar

jinoyatchilarni jazodan qochish imkoniyatlarini oshiradi va jinoyatchilik darajasining oshishiga sabab bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, Jinoyatlarni qasddan yashirish O‘zbekistonda katta ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy muammolarga olib kelmoqda. Muammoni bartaraf etish uchun qonunchilikni kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash va ijtimoiy profilaktika tadbirlarini kuchaytirish zarur. Jamiyatda jinoyatlarni yashirishning zararli oqibatlari haqida xabardorlikni oshirish va fuqarolarni huquqiy mas'uliyatga undash jamiyat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Конвенция «О правах ребенка». 1989.
2. В.Я.Рыбольская. Проблемы борьбы с преступностью несовершеннолетних. М., 1994.
3. С.В. Бородин. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. М., 1994.